

Bistveno bolje bi bilo, če bi se tej temi v celoti izognil, kot to stori velika večina tujih učbenikov, kot pa da ji nameni samostojno poglavje, v katerem izvemo bolj ali manj samo to, kateri trije sklopi kvalitativnih metod se v kulturnih študijah najpogosteje uporabljajo. Pri poglavju o metodah velja omeniti tudi nedopustno napako, nastalo zaradi površnosti pri priredbi starega besedila. Razdelek o metodah je namreč skoraj do besede prekopiran iz zbornika *Cooltura*. Čeprav je ta del v *Politikah popa* postal samostojno poglavje, ga avtor uvede s starim besedilom, v katerem ugotavlja, da bi bilo lahko poglavje o metodah »celo posebno poglavje v učbeniku« (Stanković 2002: 60, in 2006: 179).

Politike popa so, če potegnemo črto, dobrodošel učbenik, ki prinaša dobro zgodovinsko umeščenost kulturnih študij, avtorja pa odlikuje zelo dostopen slog pisanja, tako da mu uspe tudi kompleksne teme in koncepte predstaviti na razumljiv način. Kot že rečeno, pa knjiga žal ne prinaša veliko novega v primerjavi s prejšnjimi Stankovičevimi besedili, vsebuje pa tudi veliko preveč površnosti in napak. Tako se ne moremo izogniti vtisu, da bi bilo mogoče učbenik z malo truda bistveno izboljšati. Nenazadnje poleg omenjenih pomanjkljivosti tudi v *Politikah popa* še vedno ostaja neodgovorjeno Stankovičevo vprašanje, ki si ga je zastavil v *Coolturi*, namreč, kako misliti kulturne študije v slovenskem kontekstu.

Simona Kustec Lipicer

**Alenka Krašovec, ur.: Volitve v Evropski parlament –
Res drugorazredne volitve? Ljubljana: Fakulteta za družbene vede,
zbirka Politični procesi in institucije, 2005
165 strani (ISBN 961-235-224-0), 3.500 SIT**

Slovenska politološka stroka že nekaj let z različnimi objavami sledi trendu preučevanja fenomena nastanka in delovanja Evropske unije (EU). Ta se praviloma osredotoča bodisi na zgodovinsko analizo razvoja tega t. i. nadnacionalnega (političnega) sistema, njegovih razmerij z državami (članicami in nečlanicami) ali na vzpostavljene skupne javne politike, med zelo aktualnimi temami pa je tudi preučevanje delovanja političnih institucij in procesov, ki so bili oblikovani z namenom izvajanja oblasti na ravni EU. Z ožjim segmentom slednjega raziskovalnega vprašanja se ukvarja tudi recenzirani zbornik del sedmih avtorjev, od tega enega tujega. Osrednje raziskovalno vprašanje dela je vezano na preučevanje vloge volitev v Evropski parlament (EP). Zbornik bi lahko brali z vidika (vsaj) dveh večjih vsebinskih sklopov, kjer se prvi nanaša na splošnejši prikaz in pojasnjevanje volitev v to institucijo, drugi pa je v svojem raziskovalnem vprašanju bolj osredotočen na analizo slovenskega primera volitev v EP. Vez med obema omenjenima vsebinama je vprašanje t. i. drugorazrednosti volitev v to institucijo, ki je bilo sicer raziskovalno-teoretsko opredeljeno že takoj po izvedenih prvih neposrednih volitvah v EP leta 1979. Tedaj je bila drugorazredna narava volitev v EP v primerjavi s prvorazrednimi nacionalnimi volitvami določena z naslednjimi značilnostmi (str. 9, 37–69): nizka volilna udeležba, večji delež neveljavnih glasov, slabši rezultat vladnih strank, majhne stranke dosežejo boljši volilni uspeh.

V drugem prispevku zbornika lahko preberemo slovenski prevod besedila Hermana Schmidta, ki govori prav o drugorazrednosti prvih in zadnjih izvedenih volitev v EP. Avtor, ki je sicer skupaj s Karlheinzem Reifom leta 1980 v reviji *European Journal of Political Research* prvi objavil tezo o drugorazrednosti volitev v EP v primerjavi s prvorazrednostjo nacionalnih parlamentarnih volitev, z rabo vsebinsko in metodološko dokaj kompleksnega raziskovalnega instrumentarija ugotavlja, da se lastnosti, zaradi katerih so bile volitve v EP v začetku označene kot drugorazredne, v zahodnoevropskih državah nedvomno pojavljajo tudi v primeru zadnjih volitev, izvedenih

pred dobrima dvema letoma. Podobno kot v začetku se tako še vedno kaže, da so volitve v EP slabše obiskane, vladne stranke izgubljajo podporo, pa tudi majhne stranke še vedno praviloma dosegaajo boljše rezultate, kot bi jih v primeru nacionalnih parlamentarnih volitev. Tega sklepa pa dokaj presenetljivo ni možno popolnoma potrditi v primeru desetih novih držav članic EU, ki so sicer v integracijo vstopile le dober mesec pred izvedbo volitev. Tako denimo z vidika visoke volilne udeležbe izstopa Litva, na Slovaškem je vladna stranka pridobila na volitvah v EP skoraj 10 odstotkov glasov, v obeh omenjenih državah, skupaj z Estonijo in Latvijo, pa so obratno od pravila majhne stranke glede na volilne rezultate na nacionalnih volitvah precej izgubile. Avtor razlike med t. i. zahodom in vzhodom pojasnjuje z (ne)konsolidiranostjo strankarskega sistema, ki ima za posledico tako nejasne lastnosti v delovanju posameznih političnih strank kot tudi volilnih preferenc. Kljub razlogom za »racionalno ignoranco« (str. 57–58) volitev v EP pa je Schmidt dokaj optimističen, saj poudarja, da se bo drugorazrednost počasi nagibala k spremembam, na kar bodo imeli največ vpliva predvsem (javno)politični dogodki v EU v prihodnosti.

Vsebinsko gledano, se ostali prispevki v zborniku večinoma nanašajo na preučevanje posameznih vsebin drugorazrednosti, pri čemer pa ne sledijo le omenjenim že opredeljenim in zaznamim »tradicionalnim« lastnostim, ampak skušajo iskati tudi nekatere druge, nove kazalnike drugorazrednosti. Ti so zgrajeni na podlagi spoznanj, ki jih pridobivajo iz slovenske izkušnje volitev v EP, v nekaterih primerih pa tudi na podlagi sintetičnega prikaza značilnosti, ki veljajo za deseterico novih držav članic t. i. postsocialističnega bloka. Tako denimo Damjan Lajh in Alenka Krašovec analizirata referendumsko odločanje za vstop novih držav v integracijo, ki ga je moč razumeti z vidika potencialne vloge le-tega za kasnejše volitve. Z uporabo Szcerbiakovega in Taggartovega modela ugotovita, da je bilo možno opaziti določeno stopnjo povezanosti med udeležbo na referendumu in stopnjo podpore vstopu v EU, pri čemer je mogoče vsaj na videz nepričakovano veljalo, da je višja udeležba pomenila manjšo podporo vstopu. Avtorja sta to spoznanje povezovala tudi s sicer aktualno razpravo o vplivu evroskepticizma v posameznih državah, a sta v slovenskem primeru skupaj s preučevanjem lastnosti predreferendumske kampanje ugotovila, da je bila homogenost zagovornikov vstopa v EU, pa tudi vidnih posameznikov, ki so se zavzemali zanj, tako velika, da težej proti EU skoraj ni bilo opaziti. Prav zaradi izrazito soglasnega referendumskega rezultata o vstopu Slovenije v EU se zdijo rezultati slovenskih volitev v EP, ki v vseh že izpostavljenih in predstavljenih pogledih pritrjujejo drugorazrednosti, verjetno še bolj presenetljivi in odprti za iskanje še drugih razlogov zanje.

Mitja Hafner Fink te razloge išče prek dejavnikov posameznikove udeležbe na volitvah v EP. Ugotavlja, da so ti z nekaterimi izjemami (npr. gmotni položaj) statistično značilno podobni tako v primeru volitev v nacionalne parlamente kot tudi v EP, pri čemer so za volitve v slednjega pričakovano še dodatno pomembna tudi politična stališča posameznikov do EU ter njihova obveščenost o teh volitvah. Z vidika drugorazrednosti volitev je ta pristop vsekakor metodološko-vsebinska nadgradnja že omenjenega prvotnega modela, v tej nadgradnji pa je ključno predvsem povezovanje (politične) participacije in identitete ter hkratno upoštevanje obstoja t. i. večnivojskega državljanstva v primerjavi s klasičnim nacionalnim.

Nadalje se težnja po iskanju dejavnikov drugorazrednosti kaže tudi v prispevku Marjana Brezovška in Mira Hačka, kjer avtorja analizirata vlogo različnih volilnih sistemov, ki veljajo v državah EU za volitve v EP. Avtorja tako ugotovita, da največja skupina držav uporablja za te volitve proporcionalni volilni sistem, kjer je celotna država ena volilna enota in kjer je možno preferenčno glasovanje, manj pogoste pa so oblike, kjer preferenčni glas ni možen, ali pa sistem t. i. enojnega prenosljivega glasu. Prikazani dejavnik, do katerega se sicer avtorja ne opredelita s svojim »favoritom« in žal tudi ne pojasnita, kateri se zdi za izvedbo volitev najbolj »ugoden«, predstavlja pomembno izhodišče tudi v prispevku Danice Fink Hafner o učinkovitosti volilnega inženirstva z namenom bolj uravnotežene zastopanosti spolov. Avtorico zanima, katere zvrsti volilnih sistemov so bolj odprte do udeležbe žensk in kako se to kaže na slovenskem primeru. Iz mednarodnoprimerjalnega pregleda se izkaže, da je najpomembnejši dejavnik zastopanosti

žensk v političnih institucijah velikost volilne enote, vendar po ugotovitvah avtorice v Sloveniji delujejo še drugi pomembni (ne)institucionalni dejavniki, ki so negativni in pozitivni. Tako je prav velikost volilne enote skupaj z odnosom strankarskih elit do žensk pri oblikovanju kandidatnih list bistveni negativni dejavnik v nasprotju z bolj pozitivnimi, kot so delovanje nacionalnih list (ki so bile sicer v Sloveniji leta 2000 odpravljene) in ženske skupine znotraj strank. Gledano zgolj z vidika volitev v EP, rezultati za Slovenijo pokažejo, da je s skoraj 43% zastopanostjo žensk v njem poleg Švedske, Nizozemske in Francije naša država z vidika uravnoveženosti spolov med najbolj doslednimi, a avtorica poudarja, da tega ne moremo pojasnjevati z omenjenimi klasičnimi dejavniki večje uravnoveženosti, temveč s t. i. volilnim inženirstvom »40 % zastopanosti spolov«. To nadalje utemeljuje tudi s primerjavo z deležem žensk v nacionalnem parlamentu, kjer je razlika v prid večji zastopanosti žensk v EP daleč največja med vsemi novimi pristopnicami in znaša kar 35 %. Nenazadnje pa se tudi pokaže, da imajo slovenske evroposlanke tudi relativno šibek politični kapital (malo neposredno pridobljenih glasov) in so manj prepoznavne v javnosti (str. 123).

Do sedaj pogosto omenjani vpliv institucionalnega konteksta in njegovo potencialno povezavo z drugorazrednostjo v zadnjem prispevku zbornika na primeru izbora kandidatov za volitve v strankah preverja in teoretično dopolnjuje Alenka Krašovec. Tako predvideva, da bi lahko glede na razlike v volilnih sistemih pričakovali večjo stopnjo centralizacije in tudi demokracije pri izboru kandidatov za volitve v EP v primerjavi z nacionalnimi v primeru ene volilne enote oz. v primeru manjšega števila volilnih enot. Kljub temu, da to tezo tudi s pomočjo že izvedenih mednarodnih raziskav zavrne, z analizo pravilnikov o določitvi kandidatov za volitve v EP in nacionalni parlament v letu 2004 ugotavlja, da v obeh primerih praktično ni bilo razlik v postopku izbora. To vrednoti prek štirih bistvenih vprašanj: kdo je sprejel pravila izbora, kdo je lahko predlagal kandidata, kdo je odločal o kandidatih, kdo je potrjeval liste kandidatov? Iz podatkov v Preglednici 6.1 (str. 145) tako sklepa, da je bilo v primeru izbora kandidatov za volitve v EP opaziti sorazmerno veliko stopnjo centralizacije in hkrati nizko stopnjo notranje demokracije. Nedvomno lahko rečemo, da ima zbornik *Volitve v Evropski parlament* kot slovenski prispevek k raziskovanju volitev v EP veliko znanstvenoraziskovalno vrednost, saj se po eni strani opira na že uveljavljene teorije in metodologijo evropskega raziskovanja, hkrati pa temu na podlagi analize konkretnega primera, še zlasti pa primerjave med dvema tipoma volitev v eni državi dodaja lastno dodatno vrednost. Ta je še posebej pomembna, ker ponuja nabor novih podatkov, predvsem pa ugotovitev, ki veljajo za novo pristopnico v EU. Glede na začetno zaznana dva večja vsebinska sklopa se sicer zdi, da bi bili prehodi iz splošnih vsebin o volitvah v EP na nacionalno opredeljene lahko bolj povezovalni, prav tako bi zborniku še dodalo vrednost sintetično uvodno ali zaključno poglavje, v katerem bi bila na enem mestu prikazana in (morebiti) povezana nova spoznanja, pa tudi posebnosti preučevanih primerov. Vsekakor pa knjigo *Volitve v Evropski parlament* razumemo kot pomembno odskočno desko za še druge aktualne razprave in raziskave, v katerih bi bilo možno povezati oba na tem mestu uporabljena pristopa, kot je denimo preučevanje vloge, predvsem pa vpliva nacionalnih poslancev v EP, vloge EP v EU, pa tudi v nacionalnih sistemih vladanja in obratno.